

מראי מקומות, שיעור מאת הג"ר אלכסנדר שוץ שליט"א

סוכה ב. ז: - בענין שם קנה מקומו

1. **גמרא ערובין יד.**, וז"ל, "עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת: הא תו למה לי סיפא איצטריכא ליה כל שיש בהיקפו ג' טפחים יש בו רחב טפח מנא הני מילי א"ר יוחנן אמר קרא ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגל סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב והא איכא שפתו אמר רב פפא שפתו שפת פרח שושן כתיב ביה דכתיב ועביו טפח ושפתו כמעשה כוס פרח שושן אלפים בת יכיל והאיכא משהו כי קא חשיב מגואי קא חשיב."

2. **תוס' שם ד"ה והאיכא**, וז"ל, "משמע שהחשבון מצומצם, וכן בפ"ק דב"ב (ד' יד): גבי שני טפחים שנשתיירו בארון ששם ספר תורה מונח שהיא בהיקפה ששה טפחים ופריך כיון דלאמצעיתו נגלל נפיש ליה משני טפחים וכן בתר הכי דמשני בספר דעזרה לתחלתו נגלל ופריך אכתי תרי בתרי היכי יתיב משמע דמצומצם לגמרי, וקשיא דאין החשבון מדוקדק לפי חכמי המדות."

3. **מגיד משנה הלכות שבת פי"ז הכ"ו (הובא בתוי"ט ערובין פ"א מ"ה)**, וז"ל, "היתה הקורה וכו'. שם (עירובין י"ג:) וכו', ודע שמה שאמרו אם היה הקיפה ג' טפחים יש בה רחב טפח אינו מדוקדק בחשבון אלא פחות מטפח הוא כחלק מכ"ב על דרך הקרוב ולא דקדקו בשל דבריהם והקילו בו."

4. **אהלות פרק י"ב משנה ו'**, וז"ל, "קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה אם יש בה פותח טפח מביאה את הטומאה תחת כולה ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כמה יהא בהקיפה ויהא בה פותח טפח בזמן שהיא עגולה הקיפה שלשה טפחים בזמן שהיא מרובעת ארבעה שהמרובע יתר על העגול רביע."

5. **גמרא סוכה ב.**, וז"ל, "מתני' סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר ... **גמרא** ... רבי זירא אמר מהכא וסוכה תהיה לצל יומם מחורב עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות א"ל אביי אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים הכי נמי דלא הוי סוכה א"ל התם דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה הכא דל דפנות ליכא צל סוכה."

ורש"י שם, וז"ל, "וסוכה תהיה לצל. משמע אין סכך אלא העשוי לצל: אלא בצל דפנות. שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גובהן של דפנות ואין צריך סכך ולקמן מוקי פלוגתייהו לר' זירא בשאין בה אלא ארבע על ארבע דקים להו לרבנן דבהאי שיעורא ליכא צל סכך אלא צל של דפנות: עשתרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם ומתוך גובה ההרים אין חמה זורחת שם בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה. שחמה באה מתחתיה נמצא שמה בטל."

6. **סוכה ז: - ח.**, וז"ל, "אמר ר' יוחנן סוכה העשויה ככבשן אם יש בהקיפה כדי לישב בה כ"ד בני אדם כשרה ואם לאו פסולה כמאן כרבי דאמר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה מכדי גברא באמתא יתיב כל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח בתריסר סגי הני מילי בעיגולא אבל בריבועא בעיא טפי מכדי כמה מרובע יותר על העיגול רביע בשיתסר סגי ה"מ בעיגול דנפיק מגו ריבועא

אבל ריבועא דנפיק מגו עגולא בעיא טפי משום מורשא דקרנתא וכו', אמר ליה רב אסי לרב אשי לעולם גברא באמתא יתיב ורבי יוחנן מקום גברי לא קחשיב כמה הוה להו תמני סרי בשיבסר נכי חומשא סגיא היינו דלא דק ולחומרא לא דק, רבן דקיסרי ואמרי לה דייני דקיסרי אמרי עיגולא דנפיק מגו ריבועא רבעא ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא, ולא היא דהא קחזינן דלא הוי כולי האי."

7. תוס' שם ח. ד"ה כל אמתא, וז"ל, "אין החשבון מכוון ולא דק דאיכא טפי פורתא, שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלק אותו שתי וערב נמצא בתוכו ארבעה ריבועים של חמשה על חמשה חזור וחלוק אותם ריבועים לאלכסונים ההולך לצד אמצע של ריבוע גדול תמצא בריבוע הפנימי חמשים אמה שהרי הוא חציו של חיצון שהרי חלקת הריבועים של ה' על ה' כל אחד לאלכסונו, ואם לא היה בו אלא לפי חשבון אמתא ותרי חומשי דהיינו ז' על ז' נמצא דאין בו חציו של חיצון דריבוע של שבעה על שבעה אין בו אלא ארבעים ותשע רצועות של אמה על אמה וראוי להיות חמשים דהא הוא חציו של עשרה על עשרה דעולה למאה רצועות של אמה על אמה."

8. תוס' סוכה ח: ד"ה ריבועא, וז"ל,

הריבוע הפנימי חציו של פנימי דהיינו (תילתא דעגולה דהיינו) רביע של ריבוע חיצון וקצת תימה דלא נקט ריבועא דנפיק מגו עיגולא דהיינו תילתא מכל העגול כי היכי דנקט עיגולא דנפיק מגו ריבועא ריבועא דהיינו ריבועא מכל הריבוע, לכך יש לפרש דהנך תרי מילי קיימי דאיירי כעין שפירשתי שעושה עיגול בתוך ריבוע וחוזר ועושה ריבוע אחר בתוך אותו עיגול ואתא למימר שנתמעט העגול רובע של ריבוע החיצון וריבוע פנימי נתמעט מריבוע חיצון פלגא ורובע ופלגא קיימי אריבוע חיצון ואם תאמר והלא ריבוע של שבעה על שבעה אם תעשה בו עוגל של שבע על שבע אמות ותחזור ותעשה בתוך העגול ריבוע של אלכסונו שבעה כמדת העגול הוה ליה ריבוע פנימי חמשה על חמשה לפי חשבון של אמתא ותרי חומשי באלכסונה ומשכחת לה בריבוע פנימי יתר מחציו של חיצון דיש בפנימי כ"ה רצועות של אמה על אמה ובחיצון לא משכחת אלא מ"ט ויש לומר שזה תלוי במה שהוכחנו דחשבון של אמתא ותרי חומשי אינו מכוון דאיכא טפי וא"כ אין בריבוע הפנימי ה' על ה' דאם היה בו ה' על ה' היה אלכסונו עולה טפי מז'."

"פירש בקונטרס כשאתה מרבע בתוך העיגול אתה נוטל ממנו חצי השיעור הנשאר בו דהיינו תילתא דכולה הלכך לשש עשרה ריבוע צריך העיגול המקיפו סביב להיות כ"ד, ודבר תימה הוא זה מה ענין זה אצל זה אלא יש לפרש ריבועא דנפיק מגו עיגולא פלגא מרוחבו של עוגל מחזיק רוחב הריבוע נמצא זוויות של ריבוע המגיעין עד העיגול כפליים על רוחב הריבוע דקא סבר כל אמתא בריבוע תרי אמות באלכסונה ותימה היאך טעו במדה רבי יוחנן ודייני דקיסרי דמאחר שלא מדדו הדבר היאך עשו כלל על דבר שאינו, ויש לומר דקבלה בידם לשון זה של ריבוע מגו עיגולא פלגא והוא אמת לענין המקום ולא לענין אורך החוט המקיף והרוחב דמקום הריבוע שבתוך העיגול מתמעט חצי של ריבוע דהוא תילתא דכולי עיגול תדע שאם תעשה ריבוע של עשר על עשר ותחלקנו שתי וערב ותחזור ותעשה ריבוע בפנים לאלכסונה של ריבועים קטנים כענין שפירשתי לעיל נמצא ריבוע פנימי חציו של חיצון ואם תעשה עוגל של עשרה על עשרה בתוך ריבוע החיצון יהא העגול בין שני הריבועים וזה הוכחנו שמרובע יתר על העיגול רביע אם כן העיגול יתר על